

Lõrpp

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ajaleht

Nr. 5 Märts 1994

MIS ON SELTSIL KAVAS?

Nii küsivad seltsikaaslased kohtumistel või telefonitsi, et teada saada meie seltsi 1994. aasta kokkutulekute temaatikat, aega ja kohta. Juhatus on praeguste kitsaste olude kiuste otsustanud jätkata kujunenud traditsiooni ja anda kõigile seltsiliikmetele võimalus neli korda aasta kokku saada.

Kevadpäevade teema kasvas välja emakeeleõpetajate murest eesti kirja-keele saatuse pärast, eriti ajakirjanduses, raadios ja televisioonis kasutatava vigase ja norminguid eirava emakeele pärast. Muidugi ei suuda meie konverents seda probleemi lahendada, kuid loodan, et teemakohased ettekanded ja mõttevahetus pakuvad osavõtjatele vähemalt huvi ning kõneainet. Tava kohaselt tuleb üks esineja Soomest — filoloogiadoktor Irmeli Pääkkönen Oulu Ülikoolist. Esimest korda oleme kutsunud oma kevadpäevadele esinema õpilase, keeolümpiaadist osavõt-

ja Viljandist — Helle Upani J. Köleri nimelisel Keskkoolist.

Suvised ekskursiooni tahame tänava korraldada Viru- ja Järvamaale, Keskeesti kultuuriloolistesse paikadesse. Meie giidiks on nõustunud tulema tuntud ja tunnustatud loodus- ja kultuuriloolane Veljo Ranniku. Bussimatkale läheme töönaoliselt 14.—15. juulil. Huvilistel soovitatakse end aegsasti registreerida telefonil 52 20 77 (Hoide Sikk) või 44 45 91 (Kersti Kaldma).

Sügispäevad korraldame taas oktoobri lõpupoole, arvatavasti jälle Tallinnas. Temaatika ei ole veel lõplikult maha märgitud, kuid kaalutud on Mari Välba ettepanekut võtta kõneks rahvuseeposed ja nende õpetamine. Selle ala häid asjatundjaid leidub nii Eestis kui Soomes.

Jõulupeo teeme kindlasti ka, ainult

selle aeg ja koht on praegu veel täiesti lahtised. Juhatus ootab seltsiliikmete ettepanekuid ja initsiatiivi.

Oleme tänava jätkanud kontakti Soome Emakeeleõpetajate Liiduga. Selle uueks juhatajaks valiti hiljuti kirjandusdoktor Leena Kirstinä ja üheks tema asetäitjaks meiega seltsi liige Tuula Uusi-Hallila. Oleme andnud metoodilist abi Narva vene koolide eesti keele õpetajatele: lähitanud lektoreid kahele praktilise eesti keele seminarile. EES arendab tegevust nendes suundades ka käesoleval aastal.

Olen tänulik seltsikaaslastele teo-voimelise ja aktiivse juhatuse valimise eest. Usun, et suudame selle koosseisuga ja muidugi paljude seltsiliikmete toetusel 1994. aastaks kavandatu meeldejäädavalt teoks teha.

Hoide Sikk,
EES-i juhatuse esinaine

Keelemood

Teame, et riietus ja käitumine võivad öelda inimese kohta väga palju. Vahel kasutavad seda petturid ja härrasmeesvargad: kui inimene näeb välja soliidne, on hästi riietatud, käitub viisakalt ja meeldivalt, siis äratatakse ta loomulikult usaldust. Me peame teda korralikuks inimeseks.

Samuti võib inimese üle otsustada tema keele põhjal. Kasutatud sõnad ja väljendid ning hääldamisviisid võivad olla teatud rühmale tüüpilised. Mäletame, et veetlev leedi Eliza ei võinud osta lillekauplust, sest ta keelekasutus ei sobinud seal eeldatud ühiskondliku staatusega. Olles õppinud teistmoodi kõnelema ja pannud selga ilusa kleidi, esines ta rahulikult hertsoginnana. Niisiis võib keelekasutaja teadlikult jätta mulje, et ta kuulub mingisse rühma, kasutades sellele rühmale iseloomulikku keelt. Ta võib teha nii eri põhjustel.

Üks tavalisemaid põhjusi on, et sellesse rühma kuulumine on meeldiv, kui rühm on mingil põhjusel moes või kõrgelt hinnatud. Endisaegses maailmas oli hinnatav kuuluda kõrgklassi, tänapäeval on maailm nii palju demokraatlikumaks muutunud, et vahel tundub olevat moes kuuluda tänavapoiste seltskonda. Miks muidu

Joonistanud TUULI KÕIV

kasutatakse madalstiilset tänavazargooni nii meelsasti isegi ajakirjanduses.

Vastuvõtlikkus keelelistele välismõjudele sõltub sellest, kas mõjutaja on moes ja hinnatud või mitte, tähendab kas vaatame mõjutajale alt üles või ülevalt alla. Aastakümneid avaldas eesti keelele igast küljest survet vene keel. Keeleteadlased leiavad vene keele mõjusid meie keele sõnavarast ja grammatilisest struktuurist, kuhu need mõjud on

tihti peale niiviisi sisse tunginud, et me ise ei märkagi neid.

Miks me siiski kõigest hoolimata ei ole täielikult kakskeelseks muutunud, nagu on juhtunud meie idapoolsemate sugulasrahvastega? Pean üheks oluliseks põhjuseks seda, et vene keel ei olnud moes, teda ei hinnatud, vähesed tahtsid teadlikult esineda selle sotsiaalse rühma liikmetena. Kui meie tähelepanu juhiti mingile väljendile või struktuurile, väites seda vene laenuks või mõjaks, siis proovisime võimalust mööda selle kasutamisest hoiduda.

Nõukogude Liidus elavate soomeugri väikerahvastega oli lugu teistsiti. Nende keelevahetuse üheks oluliseks põhjuseks oli, et paljud neist, eriti nooremad, esinesid meelsamini venelastena kui oma rahvuse esindajatena. Oma rahvust sageli häbeneti, suurrahvust peeti uhkemaks, hinnatumaks. Vene keel oli moekam kui oma keel, sellepärast kasutati seda meelsasti.

Midagi samasugust sünnib meil praegu Eestis inglise ja soome keelega seoses. Inglisekeelne ja soomekeelne aines tungib peale niisama hoogsalt nagu omal ajal vene keel. Ainult et erinevalt endisest ajast võtame sellised mõjud nüüd üsna meelsasti omaks. Peame peenemaks ja saksemaks rääkida täituru asemel kirbuturust, kutssekooli asemel ametikoolist, näärpidude asemel väikejõulupidudest. *Bisnis*, *baarman*, *marketing*, *image*, *logo*, *singel* ja kümned teised sõnad-väljendid tundu- (Järg 2. lk.)

Keelemood

(Algas 1. lk.)

vad asendamatud. Uusarimees poetab oma jutu sekka meelsasti ingliskeelseid sõnu, sest nii on peen, nii saab näidata oma võõrkeeleoskust. See on peaaegu niisama moes kui rääkida avalikus kohas mobiiltelefoniga.

Ärkamisaegsed eesti haritlased olid vahel hädas, kui tahtsid omavahel eesti keelt tarvitada, sest eesti keeles ei olnud veel kõigi vajalike mõistete kohta sõnu olemas, ja nad olid sunnitud põimima oma

jutu sisse saksakeelseid sõnu. Praegusaegne, sageli poolharitlastest koosnev „peenem seltskond“ püüab ka jätta muljet, et eesti keel on matsikeel, milles ei saagi peenemaid mõtteid ütelda, paratamatult tuleb appi võtta inglise keel. Sellele libedale on läinud ka osa teadlasi, samuti ajakirjanikke. Ütlen täie vastutustundega, et eesti keel on tänapäevaks nii arenenud keel, et sellist olukorda ei olegi, mida eesti keeles ei saaks ütelda. Marketing ei ole põrmugi uhkem kui turundus, monitooring sugugi parem kui vaatlus, economics raasugi sisutäpsem kui majandus või majandusteadus.

Miks uued firmad, ettevõtted ja aktsiaseltsid võtavad endale mitmesuguseid pentsikuid võõrkeelseid nimesid (näiteks nii, et endine „Peipsi Kalur“ on nüüd „Peipus Fish“)? Sageli ei ole need isegi korralikud sõnad, vaid lühendi- ja sümboli-

jadad, mitte põrmugi paremad kui Estvtorsörjo'd või mis nad meil kõik omal ajal olid. Ärimees teeb seda ainult moe pärast. Moe vastu on aga lootusetu võidelda. Meie ainus lootus on, et see mood läheb üle, nagu on üle läinud endisedki moed. Soome ongi peaaegu moest väljas. Äkki ühel päeval läheb moest ka see kassikuldne ja klantipildiline Ameerika, mille ees me praegu nii püüdlult käpuli oleme. Kui praegu eeskätt kaubandusmajanduslikel kaalutlustel käikulastud loosung „Eelista eesti maist!“ võetakse ühel päeval omaks ka sisuliselt, kui ühel päeval on popp ja moekas olla ühe Euroopa isemoodi väikerahva liige, küll siis läheb jälle moodi ka eesti keel.

Reet Kaasik,

Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli professori kt.

Virumaa emakeeleõpetaja muretseb

Nagu kolleegid üle Eestimaa, nii muretseb ta ka Virumaal emakeeleõpetamise, kasutamise, aga ka risustamise pärast. Viimasel ajal meenub üha tihedamini Anna Haava mõte, et armas emakeel on surutud kööki. Meie kõigi ühine mure on ta sealt välja aidata.

Igapäevane töö koolis seab esiplaanile õpilaste teadmised, nende kirjaliku ja suulise kõnepruugi, mis kaugeltki pole nii korrektne, nagu näha-kuulda tahaks.

Siinmail, kus osa lapsi pärineb kakskeelsetest peredest, oleme rohkem hädas sõnastuse ja stiiliga. Enam tähelepanu vajavad fraseoloogismid, väljendverbid, sõnade järjekord ja lausestus. Kuidagi ei saa rahul olla sõnavaraga, mis ümbritsevast keskkonnast tingituna kubiseb russismidest, kuid ka soome- ja ingliskeelsetest väljenditest, mille õiget tähendustki tihtipeale ei teata, rääkimata korrektsest kirjaipildist.

Häbi on labase kõnemaneeeri pärast. See tendents on eriti omane keskastmele, kuid maha ei jää ka nooremad. Vulgaarseid sõnu ei häbeneta, koguni õigustatakse: kõik räägivad nii! Emakeeleõpetaja tööpõld on lai: võtad appi

etika ja esteetiks, hea ja halva, selgitad ja noomid — küllap miski ikka mõjub. Meele teeb kurvaks, kui oma nõudlikkuses ja järjekindluses oled vahel üksi, sest pole me jõudnud kaugeltki selleni, et kõik aineõpetajad teevad keelelist korratuuri.

Emakeeleõpetaja muretseb riigikeele saatuse pärast heitlikul Virumaal. Paljud meist õpetavad eesti keelt teistest rahvusest õppuritele. Töö on ränk, aga tulemused polegi alati rõõmustavad: kellel puudub võimalus praktiseerida, kes ei näe õppimiseks stiimulit, kes loodab imele või tasule... Ja ometi on õpilase-õpetaja rõõm suur, kui oodatud kategooria on saavutatud ning lati võib kõrgemale tõsta ja edasi minna. On ka siiraid nõrdimuspisaraid, kui jõud ei käi üle sellest, mis meile endilegi vahel raskevõitu. Üks on aga kindel: siin vajatakse kõikvõimalikke abimaterjale, ilukirjandust, õpikuid, pilte ja metoodilisi nõuandeid.

Muretsema ka avaliku keelekultuuri pärast (sildid, kuulutused, reklaam, kaupluste ja asutuste dokumendid jm.). Igapäevaste toimetuse saginas jääb pilk

pidama ka sellel, mis korrigeerimist vajab. Rõõmustab, et meie poole pöördutakse väga tihti nõuande saamiseks. Arvan, et Virumaa õpetaja tööpõld on sel alal tublisti laiem kui Eestimaa teistes paikades.

Loomulikult muretsema kogu Maarjamaa keelekultuuri pärast. Miks on meie ajakirjanduskeel nii käest ära? Kas oleme korrektoreid ise halvasti õpetanud? Miks popmuusikud unustavad raadios kõneldes keele, kultuuri ja kogunisti taktitunde? Sinatamine ja lõõpimine endast vanemate ning noorematega paneb piinlikkust tundma isegi üksi olles. Helistaja on küll anonüümne, kuid enamasti viisakam ja tagasihoidlikum, kui ta vaimukustele vastata ei soovi. Ei maksa rääkida ülimoodast poolitamisest, millel on küll tehnilised põhjused. Meie kohus on õpilastele ikka õigeid poolitamisreegleid meelde tuletada.

Õpetaja muretseb päevast päeva ja tunnist tundi, et mood, minnalaskmine ja matkimine ei saaks emakeelele saatuslikuks.

Maire Eiert,

Kiviõli koolmeister

Mõtlemiseks ja tegutsemiseks

EES-i juhatus pakub õpetajatele hea võimaluse oma pedagoogilise kogemuse levitamiseks. Kui kellelgi leidub kodus huvipakkuvat metoodilist materjali või omakoostatud tööjuhendeid ning -ülesandeid, mida teistele jagada, võiks anda need paljundamiseks. Saadav sümboolne tasu läheks koostajale vaevanägemise korvamiseks. Tööde kogumine on usaldatud Maaja Hagele, Piret Hiisjärvele ja Anu Petermannile. Metoodilise abimaterjali laekumisel tekiks meie seltsilgi asjalik „andmepank“.

...

Viimasel ajal on „Õpetajate Lehes“ avaldatud mitmeid arukaid mõtteid õpetajate atesteerimise kohta. Enamik

seisukohavõtte on õigustatult kriitilised. Õpetajad on häiritud ületähtsustatud võõrkeeleksami ja ülimalt lühikeste atesteerimistsükli pärast.

On mõeldamatu, et Eesti Vabariik usaldab oma õpetajale palgajärgu kehtivuse perioodiks pelgalt 3 aastat. Nii-öelda tagasikukkumine madalamasse kvalifikatsioonijärku peaks olema mitte automaatne, vaid põhjustatud mõnest rängast pedagoogika-, metoodika- või õpetajaetika mõõdalaskmisest. Ka tehniliselt muutub atesteerimine asjatult töömahukaks: ekspersed tundides, taas võõrkeeleksamid, dokumentide bürokraatlik vormistamine jne. Kordusatesteerimisel I ja II järgu puhul tundub see olevat eriti mõttetu. Hooti näib, et riik püüab tugevate ja entusiastlike õpetajate pisut kõrgema teenistuse arvelt lihtsalt kokku hoida.

Aili Kiin

Illustreerinud TUULI KÕIV

Ettepanek koostöoks

Kirjandus- ja teatriõpetuse loomupärastl tihe seotus ei vaja ilmselt tõestamist ega kordamist. Just emakeeleõpetajad on ikka ja alati juhtinud õpilasi teatri võlumaailma ning ergutanud huvi eesti teatri mineviku ja tänapäeva vastu.

Kindlasti on paljudel emakeeleõpetajatel meeles ajad, mil teatriõpetuse ja -uurimise vallas käis vilgas tegevus ühistöös Eesti Teatriühingu kriitika-sektsiooniga: teatriuurijad esinesid seminaridel ja kokkutulekutel, käisid koolides, korraldati teatriolümpiaade ja retsensioonide võistlusi ja jagati auhindu silmapaistnud õpilastele, kelle seast on võrsunud nii mõnigi tänane tippkriitik. Tundub, et üleminekuaja organisatsioonilistes segadustes ja ainelises kitsikuses on lõdvenenud ka teatriuurijate sidemed kooliga. Tegutsatakse küll, ent sageli omaette, teadmata täpselt, millega tegeleb teine osapool, mis laadi abi võiks kool anda teatriuurimisele ja teatriuurijad

koolile. Omaaegse kriitikasektsiooni asemele astunud Eesti Teatriuurijate Ühendus (ETÜ), mis loodi Teatriliidu ühe erialaliidu õigustes 1993. aasta septembris, koondamaks teatriuurimise, muuseumitöö ja teatriteaduse õpetamisega hõivatud inimesi, tahab nüüd taastada kontaktid emakeeleõpetajatega. Möistagi näeme head koostööpartnerit eeskätt Emakeeleõpetajate Seltsis.

Me otsime kontakti kõigi emakeeleõpetajatega, kes juhendavad õpilaste teatrilaseid referaate ja uurimusi, aga samuti kõigi nendega, kes kirjandustundides või klassivälises töös tegelevad süvendatult teatriõpetusega. Meil oleks vaja kokku saada. Sobiva võimaluse võiks pakkuda Emakeeleõpetajate Seltsi sügispäevad. Seal oleks foorum, kus uurijad saaksid jagada nõu ja abi teatrilaste tööde juhendamiseks: soovitada teemasid, lähtudes sellest, mis meie teatriloo on veel korralikult läbi uurimata, anda

nõu materjali otsimiseks ja kogumiseks ning näpunäiteid referaatide ja uurimuste koostamiseks, nii et õpilastööd annaksid oma osa eesti teatriajaloo lünkade täitmisel ja tänapäeva teatri täpsemal kaardistamisel. Eriti tuleks rõhutada teatri jäädvustamise, pideva dokumenteerimise vajadust. On ju teater vahest kõige efemeersem kunst, millest jäävad ajalukku vaid jäljed — mälestused, intervjuud ja fotod, heal juhul videosalvestused. Ka siin on õpilaste ja õpetajate abi vajalik. Tahaksime saada ülevaadet paremate õpilasuurimustest ja -uurijatest ning õpilastööde teemaringist, samuti oleme huvitatud teatriõpetuse probleemidest.

ETÜ on valmis juba praegu pakkuma abi teatriuurimusi juhendavatele õpetajatele. Samuti on teretulnud kõik ettepanekud võimalike koostöösuundade ja -vormide kohta. ETÜ kontaktisid on Tallinnas Teatri- ja Muusikamuuseumi töötaja Giina Kaskla (Müürivahe 12, tel. 22/ 44 28 84) ning Tartus Ülikooli eesti kirjanduse õppetooli dotsent Luule Epner (Ülikooli 18—137, tel. 234/3 52 49).

Luule Epner,
ETÜ juhatuse liige

Sisseastumiskirjandid Pedagoogika- ülikooli

Kirjand on üks palju põnevust ning etteaimamatust pakkuvaid eksameid. Siin-seal on kuulda olnud hääli, mis nõuavad kirjandi asemele etteütlist, või on proovitud lühikirjandit või on sisseastumiseksami kirjalikku tööd emakeelest nimetatud esseeks. Kuid kirjand noore inimese intelligentsuse ja kirjaliku eneseväljendusoskuse indikaatorina jääb asendamatuks.

Tänavuse eesti keele ja kirjanduse kirjaliku eksami tarbeks oli koostatud kümme seitsmeteemalist komplekti, mis arvestasid iga eriala õppida soovijate huviringi. Seitsmest kaks nõudsid kirjandusteoste tundmist ja analüüsi, viis olid niinimetatud vabateemad, mis puudutasid meie ümbritsevat elu tema heas ja halvast ning üritasid kirjutajat sundida mõtestama oma hoiakuid ja kohta tänases maailmas. Näitena olgu esitatud kirjanditeemad eesti ja soome keele erialale: „Kompromisside mõistlikkus ja kompromissituse paratamatus (J. Krossi teos(t)e põhjal)“; „Hamlet — inimhinge komplitseerituse võrdkuju“; „Sellest maast, sellest saatusest mõtleme kõik“ (D. Kareva); „Inimene ja jumal(ad)“; „Haridus on/ei ole kaup“; „Kuidas olla õnnelik?“ ja „Ülim käsk“. Eksaminandid valisid pakutust kõiki, eelistades siiski vabateemasid (toodud näites oli eriti soovitud „Kuidas olla õnnelik?“).

Sisult olid kirjandid enamasti head või keskpärased. Missugune on laimatu töö ja missugused on kehva kirjandi puudused, teab iga emakeeleõpetaja, ent järgnevalt mõnedest silma hakanud vajakajäämistest sisseastumistöödes.

Kõige sagedamini ilmneb arutluse pealiskaudsust või esitatakse trafaretseid tõdesid neid millegi omapoolsega täiendamata. Kirjandusliku teema, näiteks A. H. Tammsaare loomingut käsitleva puhul on märgata püüdu kirjutada

nii-öelda universaalne kirjand, mida püütakse sobitada eksamil esitatud pealkirjaga. Kahju on autorist, kes kirjutab teemast kapitaalselt mööda. Nii juhtus näiteks kirjandiga, mille pealkiri „Kõrboja Anna — naine ja perenaine“ ei viita „Tõe ja õiguse“ esimesele köitele, kuid ometi kirjutati päris korralik töö Vargamäe Kröödast. Neid kipuvad emotsioonidega liialdama. Ikka satub ette töid, milles kirjeldatakse suurt ja sügavat õnne või on seal samavõrd südamevalu, ent probleemi analüüs kaob liialdatud tundelainetuse varju. Hindav komisjon eelistab asjalikumat ja kainemat stiili. Vabateemal kirjutatud tööde suurim puudus on juba eelnevalt nimetatud trafaretsus, triviaaltõdede esitus ja probleemi lihtsustatud ning naiivne käsitus. (Näiteks väide, et ärimehed müüvad kogu Eestimaa maha ja meil ei ole siis enam kusagil elada.) Juhtub, et eksaminand valib teema, milles püüab filosofoerida eksistentiaalsete küsimuste üle, kuid elukogemuse nappus ja silmaringi ahtus ei võimalda seda kuigi veenvalt. Niisiis eeldavad vabateemad (ja mitte ainult need) piisavat lugemust ja teadmisi käsitletava ainevalle kohta.

Kirjandite keeleline tase on täpselt

niisugune, nagu on meie emakeeleõpetuse tase üldse. Ei söanda võtta endale vastutust otsustamiseks, on see hea või halb, tõusmas või langemas. Huvitav oleks võrrelda 20 aastat tagasi kirjutatud töid praegustega, siis saaks midagi hinnata.

Ikka ja jälle korduvad interpunktsiooni- (komad põimlauses!), häälikuortograafia- ja kokku-lahkukirjutamise vead: *niimodi, täppse, samuti* (pro samuti), *mõtetu, hetgetes; tootmis viis, mitme kümne, puhastus seadmed, paari aastapärest*. Leidub stiilihalbusi, lausetusvigu, sõnakasutuse kohmakust: *Kõige esmasemaks asjaks seaksin hariduse; Ei ole kerge läbida vahemaad, mis on saapavabriku tööliste ja kuulsa näitlejatar vahel; Kultuurihoid ja loodushoid — need on ühiskonna kaks jalga; ...peame selle eest väljas seisma; Poiste soov on kindlasti kosmonaut ja autojuht*.

Vigade arv ja laad sõltub sellest, missugusele erialale tudengikandidaat pürib — reeglina kirjutatakse tugevamaid töid filoloogiateaduskonnas, ka raamatukogunduse erialal, nõrgemad on kehakultuuri ja matemaatika-loodusteaduskonna erialade kirjandid.

Tiit Päeva

Ettepanekud nime muutmiseks

Tine — peenelt ning summutatult kõlisev (kella hää),

Kolle — kas pole seegi leheke kolle, mis soojendab, ühendab...

Sira — vilkuv sära, näiteks taevatähedel. Võiks ja peaks ju ka õpetaja sõna olema vilkuv sära, mis endale tähelepanu tõmbab.

Sipsik — väike põngerjas,

Umin — tume ümin, sumin, kumin.

Okariin — väike savist puhkpill.

Elsa Pajumaa

AKTIIVNE LUGEMINE ON ÜKS OSA ALUSTEKSTIL KIRJUTAMISEST

Viimastel sügispäevadel kuulamiseks-arutamiseks pakutud teema on tänaseks jõudnud siin-seal ka kooli kirjandiõpetuse tundidesse. Ta on osas õpilastes tekitanud võõristust ja teistele meeldinud, mõned on aga läinud libedale teele tekstide ümber jutustades või refereerides. Siit johtuvalt tahaksin tutvustada mõningaid teksti lugemise strateegiaid, mis võiksid õpilast aidata ja ennetada vigu.

Hea lugeja on aktiivne, ta paneb tähele probleeme, tema peas tekivad küsimused, millele ta otsib vastust. Ta oskab siduda oma teadmisi ja kogemusi loetuga. Ta tunneb huvi teksti žanri ja autori vastu, ennustab ette kirjutises olevaid probleeme ja nende lahendusi.

Passiivne lugeja loeb teksti algusest lõpuni läbi ega mõtle loetu peale. Ta ei otsi seoseid varem loetu või õpituga, tal puudub oma suhtumine tekstisse. Ta loodab, et teksti tähendus ja kõik muu sünnib tema peas automaatselt. Lugemise järel ei vaevu ta mõtlema, miks ta tekstist aru ei saanud.

Materjalide lugemisel on tähtsaim sõnumi leidmine lugeja enese seisukohti ja mõtteid aktsepteerides. See ei sünni

kohe, vaid sageli mitmekordse lugemise järel. Loetust arusaamine nõuab vaeva ja teadlikku tähelepanu. Hea lugeja oskab arendada dialoogi tekstiga.

Olulise väljatoomiseks või lihtsalt meelepidamiseks võib kasutada lihtsat allakriipsutamist, pisut keerulisem, kuid kindlasti tõhusam on märkide süsteem (! väga oluline, ? küsitav, M minu mõte jne.). Lugemisel võib olulisemad seisukohad rühmitada (+ —), koostada neist loetelusid, tekkinud mõtteid esitada kommentaaridena.

Kui alustekstil kirjutamine on õpilasele veel võõras ja raske, võiks tekstide lugemise harjutamiseks kasutada järgmisi strateegiaid:

1. Koonusküsimused:

Millist maailmavaadet teksti sisu järgib? Mis seisukohal kirjutise sõnum põhineb? Milliseid seisukohti tekst soosib? Milliseid seisukohti tekst välistab? Milliseid sündmusi, juhtumeid tekst rõhutab? Milliseid teateid, juhtumeid tekst sisaldab? Detailid?

2. Silmitsemine

Loe kirjutise pealkirja. Milliseid järeldusi võid teha? Millist lisateavet leiad kirjutise kohta (autor, ilmumise

koht ja aeg, kellele on mõeldud lugemiseks, kas on tervikteos või katkend, žanr)?

3. Ennustamine

Loe uuesti pealkirja. Millest see sulle jutustab, millega seostub ja mida meelde tuletab. Mida tekstilt ootad? Ennusta, millest seal juttu tuleb. Hiljem võrdle ennustust tegeliku sisuga.

4. Põhjendamine ja arutelu

Otsi tekstist väiteid ja nende põhjendusi ning rühmita need sobival moel (vastukäivad-ühitavad, uus-vana jne.). Leia oma põhjendusi pakutud väidetele. Sellele järgneb arutelu rühmas.

5. Peamõtte leidmine ja selle sõnastamine

Millest tekst jutustab? Miks see on kirjutatud? Mis probleemidele on see üles ehitatud? Mida autor tahab teadvustada? Kas autor tahab lugejat millegi üle sügavamalt mõtlema panna? Sõnasta peamõtte mõne lausega.

Õpitust jääb meelde ainult see, mida me praktiliselt kasutame või harjutame (J. W. Goethe).

Maaaja Hage

1994. aasta juubilare, EES-i liikmeid

50

Mari-Malle Kuslapuu
Eha Orupõld
Lenna Prisk
Ingrid Tammik
Evi Tiit

55

Aita Bogdanova
Liidia Viikman
Neidi Savi
Maia Niidu
Helgi Saal
Tea-Mall Ungert

60

Saima Hiemäe
Kalju Kuld

65

Virgi Jalakas
Viivi Maanso

Oma lapsea mängudemaalt
kord tuleme kõik,
südames salasoovis.

(— — —)

Leidub neidki, kellele hinge
jääb tükike lapsepõlve,
selle taevast heledat, puhast,
ja kes otsivad uusi lootusi
ka luhtunud soovide tuhest.
Nad põlevad heleda leegiga
ja jagavad teistele soojust.

(Mare Osi, õpetaja)

ÖNNITLEME!

SOOME KEELE ÕPETAJATELE

Aeg on näidanud, et suur osa meie koolide soome keele õpetajaid on ka emakeeleõpetajad. Tasuks teada, et meil tegutseb ka Eesti Soome Keele Õpetajate Selts, mille koordineeriv keskus asub Tallinnas Vana-Posti 7. Samas korraldatakse soome keele õpetajate täiendus-koolitust, kokku tullakse umbes kord kuus.

On võimalik osta just meie õpilastele

mõeldud soome keele õpikut, mis ilmub vihikutena. Praeguseks on valmis kolm osa, neljas on tulekul. Autoriks on seltsi esimees Kaare Sark.

Järgmine seminar on aprilli keskel. Kokku saame Tallinnas Eesti Sihtasutuse Koolituskeskuses (ESKO Koolitus) Vana-Posti 7. Informatsiooni saab telefonil (26) 31 30 73, KAARE SARK.

OOTAME KÕIKI SOOME KEELE ÕPETAJAJAID, KES MEIEGA VEEL ÜHINENUD EI OLE!

Anu Petermann,
seltsi aseesimees

